

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Kedves Jelenlévők!

Intézményünk névadójára, Kovács Máté könyvtártudósra és művelődéspolitikusra emlékezünk, aki 1906. november 11-én született Hajdúszoboszlón.

Jelképesnek mondható, hogy e nevezetes (neves) dátum előtt néhány nappal könyvtár kezdte meg működését városunkban. Idézem a *Független Hajdúság* című városi hetilap korabeli írását: „a népkönyvtár november hó 4. napjától kezdve városunk egész közönségének rendelkezésére áll. Hetenként egyszer jelentkezhetik ... bármely felnőtt tagja a város közönségének, hogy olvasás céljából könyvet kölcsönözzön ki magának.”

E különleges (rendkívüli) (kivételes) egybeesés felemlegetése után néhány életrajzi adattal igyekszem vázolni Kovács Máténak a könyvtárüggyel, valamint szülővárosával való kapcsolatát.

Kovács Mátét a magyar-francia szakos középiskolai tanári oklevele megszerzése után a debreceni egyetem könyvtárában alkalmazták, itt ismerte meg a könyvtári munka gyakorlati oldalát. Ezt követően középiskolai tanárként, egyetemi oktatóként, a debreceni Nyári Egyetem egyik szervezőjeként vált ismertté.

1945 után a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium államtitkáráként jelentős szerepet vállalt abban, hogy szülővárosában kultúrotthon épülhessen, melynek két emeleti helyiségében 1950 novemberében kezdte meg működését Hajdúszoboszló első nyilvános közkönyvtára, az akkor szokásos kiadóablakos rendszerben kölcsönözve. Az állomány és az olvasóterem a város minden dolgozójának a rendelkezésére állt heti háromszor.

Kovács Máté a Debreceni Egyetemi Könyvtár igazgatójaként vált a hazai könyvtárügy vezéregyéniségévé. Egykori tanítványa, Boda István megállapítása szerint „Kovács Máté az egyetemi könyvtárban találta meg igazi önmagát, miként személyében a könyvtárügy is megtalálta azt a hivatott szakembert, aki művelődéspolitikusi igénnyel és szinten képes megfogalmazni a ... kulturális szféra ... problémáit.” Kovács Máté szorgalmazta, hogy a könyvtárügy feladatait, szervezeti felépítését törvény szabályozza. Tevékenyen részt vett a jogszabály előkészítésében és összeállításában, mely a magyarországi könyvtárügy történetében az első átfogó, az egész magyar könyvtári rendszert szabályozó rendelet volt.

1956 szeptemberétől az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtártudományi Tanszékének vezetője lett, ahol — Bényei Miklós könyvtáros-történész, szintén Kovács Máté-tanítvány szavaival élve — „a könyvtártudománynak rangot és tartalmat adott, a hazai szakképzést nemzetközi színvonalra emelte, egyúttal a tanszéket kutatóműhellyé fejlesztette”.

A professzor úrnak Szoboszlóról is volt könyvtáros tanítványa: Dr. Makrai Imréné, aki később a városi könyvtár igazgatója lett. Az Ő meghívására Kovács Máté 1970-ben részt vett a kibővített, kétszintes könyvtári szárny avatásán.

Kovács Mátét a magyarországi könyvtárügy legmagasabb szintű szakmai szervezete, az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács elnökévé választotta. Számos nemzetközi konferencián képviselte a magyar könyvtárakat. Ahogy másik tanítványa, Tóth Gyula írta róla: „a magyar könyvtárügy egyik nagykövete volt”. Nemzetközi elismertsége, kitűnő kapcsolatai révén jelentékeny érdemeket szerzett abban, hogy az IFLA (a Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetsége) 1972-ben Budapesten rendezte soros kongresszusát.

Bényei Miklós meglátása szerint „szinte jelképesnek tekinthető, hogy Kovács Máté éppen ekkor, a tanácskozás második napján, 1972. augusztus 29-én halt meg, 66 éves korában.”

Emlékét elsőként szülővárosa idézte meg, amikor 1981. június 8-án Makrainé Editke kezdeményezésére a városi könyvtár felvette Kovács Máté nevét, és viseli ma is az összevont intézmény.

S ahogyan közel hetven éve a kultúrotthon két emeleti szobájában, manapság is a kulturális központ emeleti helyiségeiben működik a könyvtár, és a város egész lakossága előtt nyitva áll – a felnőtt könyvtár mellett internetező szobával, külön gyermekrészleggel, valamint tágas, világos olvasóteremmel. Napjainkban már nemcsak könyveket és folyóiratokat, hanem hangoskönyveket is kölcsönözhetnek a látogatók.

Megemlékezésemet Tolnai Gábor irodalomtörténész-akadémikus gondolataival zárom: Kovács Máté „látta a fejlődés törvényszerűségeit, mindig kész volt felfigyelni az újra, újrafogalmazni meghaladott tételeket, de a régiben is meg tudta becsülni az értéket.”

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

Szemán Erzsébet